Tieqa Mbexxqa fuq is-Semantika Lessikali

1. Daħla

Dan l-artiklu hu maħsub bħala introduzzjoni għas-Semantika Lessikali(SL). Permezz tiegħu se nitfgħu qatra jew tnejn fil-ġarra ta' dan il-qasam li ftit li xejn irċieva l-attenzjoni tal-istudjużi tal-Malti minn perspettiva lingwistika. Aħna u mmissu wħud mill-metodoloġiji u l-kunċetti ewlenin tas-SL, 'l hemm u 'l hawn inżerżqu eżempji mill-Malti.

Minkejja d-diffikultajiet li niltaqgħu magħhom meta niġu biex niddefinixxuha, il-kelma ħafna drabi titqies l-unità bażi tal-vokabolarju. Fl-ewwel taqsima se naraw li l-kliem mhux maqtugħ għalih waħdu, iżda qiegħed f'relazzjonijiet varji mal-kliem l-ieħor. M'hemmx deskrizzjoni semantika waħda li tkopri dawn ir-relazzjonijiet kollha. Fost il-metodi tradizzjonali nsibu d-dizzjunarju li jelenka l-kliem f'ordni alfabetiku u jagħti t-tifsir bażiku u sekondarju ta' kull kelma. Fil-kumplament tal-artiklu nidħlu fl-oqsma prinċipali tas-SL, jiġifieri x-xebh semantiku inawgurat minn Jost Trier li fuqu hi msejsa l-analiżi tal-għelieqi semantiċi (it-tieni taqsima), ir-relazzjonijiet lessikali tas-sinonimija, l-antonimija, u l-iponimija li għażilhom sistematikament għall-ewwel darba John Lyons (it-tielet taqsima), u r-relazzjonijiet lessikali sintagmatiċi ta' Walter Porzig, l-aktar il-kollokazzjoni (ir-raba' taqsima). Fl-aħħar taqsima nagħtu daqqa t'għajn lejn metodi alternattivi għall-għelieqi semantiċi.

2. Relazzjonijiet semantiċi

Mill-era klassika sa żmienna, kienu ħafna l-ħassieba li b'modi differenti osservaw li l-valur tal-kelma jvarja skont jekk tkunx waħedha jew ma' kliem ieħor. "Meħud waħdu," jgħid Ċiċerun, "[il-kliem] irid jingħażel bir-reqqa; meħud ma' ieħor, irid jitqiegħed bir-reqqa," (Todorov 10). Aktar qrib tagħna, Crystal joħroġ bl-aforiżmnu "No lexeme exists in splendid isolation" (Crystal 156). Il-qofol ta' dan il-ħsieb hu li t-tifsir tal-kliem nistgħu nagħrfuh fid-dawl tal-assoċjazzjoni tiegħu ma' kliem ieħor.

Jekk, bħal Ferdinand de Saussure, inħarsu lejn il-lingwa bħala logħba ċess, nistgħu ngħidu li l-lessema hija pedina. Lil hinn mill-ghamla u mill-materjal li minnu tkun magħmula l-pedina (Lyons 59), li hemm bżonn hu li jiġu identifikati l-mossi li l-pedina tista' tagħmel skont ir-regoli tal-logħba. Palmer iqegħedha hekk: "żiemel fuq l-iskakkiera huwa żiemel mhux ghal xi kwalità inerenti fih" imma "għal dak li jista' jagħmel f'relazzjoni mal-bqija tal-pedini fuq l-iskakkiera."

Kif jifhimha Lyons, fil-qalba ta' din il-viżjoni strutturalista tal-vokabolarju hemm il-kelmiet muftieħ *sistema* u *relazzjoni*. Trier jiżviluppa l-idea li ebda kelma fl-għarfien tal-kelliem mhi maqtugħa għaliha waħedha, imma li kull waħda qiegħda f'relazzjoni qawwija mal-bqija tal-kliem. Għalih, "The value of a word can only be determined by defining it in relation to the value of neighbouring and contrasting words." B'hekk, il-vokabolarju ta' lingwa jsir sistema integrata ta' lessemi interrelatati fis-sens.

F'din is-sistema, kull unità lingwistika tidħol f'relazzjoni ta' sens ta' żewġ xejriet differenti: kombinatorja u sostituttiva jew, f'termini Saussurjani, sintagmatika u paradigmatika. Saussure jikteb:

Minn banda, fid-diskors, il-kliem bejnietu, minħabba li jissensel ma' xulxin bħall-ħoloq ta' katina, jibni relazzjonijiet ibbażati fuq in-natura lineari tal-lingwa, li teskludilek il-possibilità li tlissen żewġ elementi f'daqqa [...] Mill-banda l-oħra, lil hinn mid-diskors, il-kliem li jkollu xi ħaġa in komuni jassoċja ruħu ma' xulxin fil-memorja, u b'hekk jiġu ffurmati gruppi li fi ħdanhom jirrenjaw relazzjonijiet tabilħaqq differenti.

Ir-relazzjonijiet sintagmatiċi, mela, huma fuq pjan orizzontali għaliex jinħolqu bejn unitajiet lingwistiċi għas-sempliċi raġuni li jokkorru ta' sikwit fi-istess sintagma. Mal-ewwel daqqa t'għajn jidhru bħala relazzjonijiet esklużivament sintattiċi, iżda, kif se naraw aktar 'il quddiem, fil-biċċa l-kbira tal-każi, il-kollokazzjoni ripetuta ta' kliem fl-istess sintagma jkollha riperkussjonijiet semantiċi. Ir-relazzjonijiet paradigmatiċi,jew ta' fuq il-pjan vertikali, huma dawk li jseħħu meta unitajiet jiġu kkuntrastati jew issostitwiti ma' unitajiet oħra simili. Biex nieħdu eżempju sempliċi, fil-frażijiet 'bieb aħmar' u 'bieb aħdar',aħmar u aħdar qegħdin f'relazzjoni paradigmatika ma' xulxin,

waqt li kull waħda minnhom qiegħda f'relazzjoni sintagmatika ma' bieb. Lyons jistqarr li l-perspettiva tas-semantika strutturali hi li "t-tifsira ta' unità lingwistika nistgħu niddeterminawha mir-relazzjonijiet paradigmatiċi u sintagmatiċi li hemm bejn dik l-unità u l-unitajiet lingwistiċi l-oħra f'sistema lingwistika."

3. L-għelieqi semantiċi

Tajjeb li nagħmlu xi osservazzjonijiet fuq it-terminoloġija użata f'din it-taqsima. Fil-Malti, it-terminu '(*lexical*, *semantic*, *conceptual*, eċċ.) *field*' ġie tradott 'għalqa', speċjalment fi ħdan il-kritika letterarja. Għalkemm x'aktarx kien ikun aktar preċiż kieku nqaleb f''kamp semantiku' jew 'qasam semantiku', f'dan ix-xogħol nużaw 'ghalqa' f'dan is-sens.

Minbarra għalqa semantika, f'ħafna kitbiet jintuża t-terminu 'ghalqa lessikali', bħala sinonimu tiegħu (Geeraets). Lyons, iżda,jiddistingwi bejniethom skont jekk il-grupp ta' espressjonijiet koperti minn għalqa konċettwali partikolari jħaddanx lessemi biss (f'dak il-każ isejjaħlu 'għalqa lessikali') jew jekk mal-lessemi jinkludix unitajiet oħra bħal idjomi (f'dak il-każ isejjaħlu 'ghalqa semantika'). F'dan ix-xogħol mhux qed inżommu ma' din id-distinzjoni sottili u ż-żewġ termini jintużaw minflok xulxin."

4. Introduzzjoni

L-istrutturaliżmu Amerikan, taħt l-influwenza ta' Bloomfield, ittraskura l-istudju tal-lessiku għaliex kien jarah ftit jew wisq bla struttura, jew strutturat b'mod laxk ħafna (Lehrer 15). Kien fit-tieni u t-tielet deċennju tas-seklu 20 li studjużi Ġermaniżi u Żvizzeri, fosthom Ipsen, Jolles, Porzig, u fuq kollox Trier, għarfu struttura fil-vokabolarju tal-lingwa. Bħalma fil-grammatika u l-fonoloġija ta' lingwa hemm struttura, hekk ukoll assumew li l-kliem ta' lingwa jista' jiġi kkategorizzat fi gruppi relatati mal-għelieqi konċettwali.

Grupp ta' lessemi li jkopru għalqa konċettwali flimkien ngħidu li jgħaqqdu 'għalqa lessikali'. Skont it-teorija tal-għelieqi semantiċi, fil-fatt, il-lessiku jista' jiġi organizzat fi

gruppi ta' lessemi li jixxiebhu jew jiġu minn xulxin abbażi tat-tifsiriet tagħhom. Bi kliem sempliċi,Lehrer tispjega għalqa semantika bħala "a group of words closely related in meaning, often subsumed under a general term", mentri Clark taraha bħala mod li bih il-lessiku jista' jinqasam permezz ta' linji semantiċi sabiex jinġabru flimkien il-lessemi li huma relatati ma' xulxin b'diversi modi (Clark 9).

Fl-ewwel studju empiriku li żviluppa l-idea tal-għalqa semantika, *Sprachliches Feld*, Trier jgħid hekk dwar dawn l-istrutturi:

L-għelieqi huma r-realtajiet lingwistiċi ħajjin ta' bejn il-kelmiet singoli u l-lessiku fit-totalità tiegħu; bħala partijiet mis-sħiħ għandhom l-istess karatteristika tal-kelma, dik li jkunu strutturati f'unitajiet akbar, u bħall-vokabolarju, il-karatteristika li jkunu strutturati j'unitajiet iżgħar. (Trier)

Trier kien tal-fehma li ebda għalqa mhi iżolata u li, flimkien mal-oħrajn, tibni għelieqi akbar, sa ma fihom jiġi inkluż il-vokabolarju fis-sħuħija tiegħu. Kif jinnota Geeraerts, din il-perspettiva ta' "kompartimentalizzazzjoni tal-lessiku" tara l-vokabolarju bħala "supergħalqa enormi." Bejn għalqa u oħra nsibu diversi konnessjonijiet u nistgħu nistabbilixxu, per eżempju, għalqa tal-impjiegi, oħra tar-rikreazzjonijiet, oħra tat-tagħlim, u niggruppawhom flimkien ġo għalqa daqsiex tal-attivitajiet umani." Hemm każi fejn għalqa teskludi lil oħra, bħal dik tal-annimali u dik tal-artefatti: jekk ħaġa taqa' taħt il-kategorija tal-annimali mhix artefatt u viċe versa; dejjem jekk neskludu kontra-eżempji bħal *kelb ġugarell* jew każi li jaqgħu bejn għalqa u oħra bħal *għasafar ibbalzmati*.

Biblijografija

Clark, Eve V. *The Lexicon in Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. Stampat.

Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. 2nd ed. Ruma: Cambridge University Press, 2003. Stampat.

Geeraets, Dirk. “Lexical Fields”. *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Ed. Ronald E. Asher. Vol. 4. Oxford: Pergamon Press, 1994. Stampat.

Lehrer, Adrienne. *Semantic Fields and Lexical Structure*. Amsterdam u Londra: North-Holland, 1974. Stampat.

Lyons, John. *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1968. Stampat.

Todorov, Tzvetan. *Symbolism and Interpretation*. Londra: Routledge & Keegan Paul, 1983. Stampat.

Trier, Jost. *Sprachliches Feld*. n.p., 1931. Stampat.

Silta meħuda minn “Tieqa Mbexxqa fuq is-Semantika Lessikali”, ta’ Michael Spagnol, *il-malti*, ħarġa LXXIX, Akkademja tal-Malti, Università ta’ Malta, 2007.